

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО****ДРОЗД О. Ю.,**

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри поліцейського права
(Національна академія внутрішніх
справ)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.1.23>**ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ
КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів учених, запропоновано авторське визначення поняття принципів адміністративно правового забезпечення протидії колабораційній діяльності. Доведено, що основою системи адміністративно-правового забезпечення протидії колабораційній діяльності, від ефективності й результативності якого залежить не лише безпека та добробут суспільства, а й власне факт існування України як самостійної, демократичної та соціально спрямованої держави, є система вихідних начал, ідей, тобто принципів, дотримання яких має важливе значення з точки зору забезпечення законності й ефективності функціонування правовідносин, які виникають у досліджуваній сфері суспільного життя. Встановлено, що принципами адміністративно правового забезпечення протидії колабораційній діяльності доцільно розуміти сукупність вихідних ідей, фундаментальних, розчинених у нормативно-правових актах різної юридичної сили положень, які лежать в основі діяльності уповноважених суб'єктів публічного управління щодо організації умов та реалізації процесів, спрямованих на попередження, припинення і профілактику колабораціонізму. Аргументовано положення, згідно з яким до переліку відповідних принципів найбільш доцільно віднести: принцип законності, принцип захисту прав людини, розмежування компетенції, допустимої публічності та прозорості, принцип співробітництва.

Ключові слова: принципи, правові принципи, протидія, адміністративно-правове забезпечення, колабораційна діяльність, колабораціонізм.

**Drozd O. Yu. Principles of administrative and legal support of counteraction
to collaboration activities**

The article, based on the analysis of scientific views of scholars, offers the author's definition of the concept of principles of administrative and legal support for countering collaboration activities. It is proved that the basis of the system of administrative and legal support for countering collaboration activities, on the effectiveness and efficiency of which depends not only the security and well-being of society, but also the very fact of Ukraine's existence as an independent, democratic and socially oriented state, is a system of basic principles, ideas, i.e. principles, compliance with which is important from the point of view of ensuring the legality and efficiency of legal relations arising in the studied area of public life. The author establishes that the principles of administrative and legal support for countering

collaboration activities should be understood as a set of basic ideas, fundamental provisions enshrined in legal acts of different legal force which underlie the activities of authorized public administration entities with regard to organizing conditions and implementing processes aimed at preventing, suppressing and preventing collaborationism. The author argues that the list of relevant principles should include the following: the principle of legality, the principle of human rights protection, the division of competence, permissible publicity and transparency, and the principle of cooperation.

Key words: *principles, legal principles, counteraction, administrative and legal support, collaboration, collaborationism.*

Постановка проблеми. Попередження, профілактика та припинення колабораціонізму, що в сукупності становлять елементи протидії вказаному суспільно небезпечному явищу, є складними процесами, кожен з яких виконує різноманітні завдання. Пріоритетом законодавця є створення ефективної системи адміністративно-правового забезпечення протидії колабораційній діяльності, від ефективності й результативності якого залежить не лише безпека та добробут суспільства, а й власне факт існування України як самостійної, демократичної та соціально спрямованої держави. Основою такого забезпечення є система вихідних начал, ідей, тобто принципів, дотримання яких має важливе значення з точки зору забезпечення законності й ефективності функціонування правовідносин, які виникають у досліджуваній сфері суспільного життя.

Стан дослідження проблеми. У теорії держави та права принципи це одна з ключових наукових проблем, які формують базис усіх без виключення державних і юридичних явищ. Їх вивченням займалися В. Б. Авер'янов, Т. Н. Добровольська, А. М. Колодій, С. А. Мосін, М. В. Цвік, Ю. С. Шемшученко, О. Н. Ярмиш та ін. Опрацюванню специфіки протидії колабораційній діяльності в Україні, зокрема ідейній основі цього процесу, приділили увагу В. С. Березняк, О. О. Боярський, А. В. Макашов, О. С. Юнін та В. В. Шаблистий. Однак у наявних дослідженнях не вироблено належного наукового обґрунтування щодо змісту й переліку принципів, на яких ґрунтується саме адміністративно-правове забезпечення протидії колабораційній діяльності.

Саме тому **метою статті** є встановлення кола та розкриття змісту принципів адміністративно-правового забезпечення протидії колабораційній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Принципи це полігалузеве явище, яке вирізняється повторюваністю свого змісту в кожній окремій галузі. Слово «принцип» походить з латинської мови (від «*principium*» – начало, основа) та розкривається в українській мові таким чином: 1) те, що слугує основою певної сукупності фактів або знань; 2) науковий або моральний початок, правило, основа, від якої не відступають; 3) перший, основний, вихідний, керівне положення чи ідея, установка в будь-якій діяльності; 4) основне, вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, науки; 5) першооснова, основне правило поведінки тощо [1; 2; 3, с. 91; 4, с. 14].

Аналізуючи принцип як загальну наукову категорію, О. Є. Гаршина доводить, що це основоположна категорія, начало, вихідна точка; те первинне, з чого виводяться інші поняття. Саме принцип визначає уявлення про предмет або явище, в основі яких він закладений. Принцип, акцентує увагу вчена, це те ядро, яке органічно об'єднує навколо себе інші елементи. Ось чому, знаючи вихідні положення, на яких базується конкретний феномен, можна з легкістю пізнати його характеристики, визначити складові, особливості, закономірності тощо. Дослідниця також наголошує на тому, що як основоположна категорія принципи існують не лише на рівні загальних категорій, а поширюються і на рівень конкретних, тобто діють стосовно як найчисленнішої групи явищ, так і окремо взятого феномену [5].

Таким чином, принципи, з огляду на загальну етимологію цього слова, визначають як основоположний, фундаментальний чинник існування якогось об'єкта, вихідну ідею теорії або вчення, будівний аспект діяльності механізму тощо. У праві, згідно із загальноприйнятою теоретичною позицією, принципи це об'єктивно властиві праву відправні начала,

незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються до учасників суспільних відносин з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації [6; 7, с. 27].

Більш широке визначення принципів у праві наводить у своїй монографії А. М. Колодій, який розтлумачив їх як такі вихідні ідеї існування права, що виражають найважливіші закономірності й підвалини цього типу держави та права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, вирізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальнозначущістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу. Принципи права спрямовують і надають синхронності всьому механізму правового регулювання суспільних відносин, досконаліше інших розкривають місце права в суспільному житті і його розвитку. Саме принципи права, резюмує науковець, є критерієм законності й правомірності дій громадян і посадових осіб, адміністративного апарату та органів юстиції і за певних умов мають важливе значення для зростання правосвідомості населення, його культури й освіти. Це свідчить, що принципи підлягають системному аналізу в їх динаміці і статичності. Становлячи головний зміст права, юридичні принципи отримують усі його властивості і функції. Це означає, що: а) вони нормативно-регулятивні, загальні, обов'язкові, об'єктивно обумовлені, історичні та ідейно-політичні категорії; б) їх соціальною функцією є регулювання і охорона суспільних відносин; в) вони є самостійною юридичною категорією, тобто мають ознаки, відокремлюючи їх від усіх інших категорій [8, с. 27].

З огляду на те, що адміністративно-правове забезпечення протидії колабораційній діяльності має чітку галузеву належність, вважаємо за доречне звернутися до змісту принципів у контексті державного управління. О. М. Губрієнко зауважує, що вказані принципи обумовлені потребами розвитку суспільства, його окремих сфер і галузей. Ідеться про науково обґрунтовані фундаментальні положення стратегічного характеру, які відображають специфіку соціально-економічних і юридичних особливостей механізму державного управління відповідною сферою (галуззю) [9, с. 71]. А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна та Л. Ю. Гордієнко зауважують: «Принципи державного управління це закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтуються його організація та здійснення і які можуть бути сформульовані в певні правила» [10, с. 37]. На думку І. П. Голосніченка, принципи державного управління це керівні теоретичні ідеї, які слугують основою формування та функціонування органів державної виконавчої влади. Автор поділяє їх на соціально-політичні й організаційні. Соціально-політичними принципами державного управління є такі: законність, позапартійність, демократизм, науковість, гласність і врахування громадської думки. Організаційні принципи принцип диференціації та фіксації функцій і повноважень, який передбачає визначення компетенції кожного органу й посадової особи; принцип відповідальності в межах компетенції; принцип поєднання галузевих, міжгалузевих і територіальних засобів управління, принцип поєднання лінійних і функціональних засад в управлінні [11]. Натомість О. П. Рябченко обстоює позицію, відповідно до якої принципи державного управління це об'єктивні, універсальні, необхідні закономірності взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом управління, причому взаємовідносини змінюються відповідно до змін форм державного устрою [12, с. 30]. О. О. Панова принципами державного управління у сфері міграції пропонує розуміти закріплені в положеннях нормативно-правових актів керівні, основоположні засади, з урахуванням дії яких реалізуються завдання та функції держави щодо здійснення впливу на суспільні відносини у сфері міграції [13, с. 26].

З огляду на викладене, принципами адміністративно правового забезпечення протидії колабораційній діяльності доцільно розуміти сукупність вихідних ідей, фундаментальних, розчинених у нормативно-правових актах різної юридичної сили положень, які лежать в основі діяльності уповноважених суб'єктів публічного управління щодо організації умов та реалізації процесів, спрямованих на попередження, припинення і профілактику колабораціонізму. На нашу думку, до переліку відповідних принципів найбільш доцільно віднести наступні:

– принцип законності. У ст. 6 та 19 Конституції вказано, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Основним

Законом межах і відповідно до законів України. Правовий порядок у державі ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [14]. Закладені в цей принцип вимоги передбачають, що адміністративно-правове забезпечення протидії колабораційній діяльності відбувається виключно в спосіб і формі, прямо передбаченій чинним законодавством України. Крім того, уповноважені суб'єкти протидії зобов'язані діяти в межах повноважень і компетенції, прямо передбачених законодавством, та не відступати від них;

– принцип захисту прав і свобод людини. Згідно з Конституцією України, людина її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [14]. Відповідно до вимог цього принципу, адміністративно-правове забезпечення протидії колабораційній діяльності має здійснюватися за рахунок таких механізмів, інститутів та методів, які забезпечуватимуть недоторканість і захищеність ключових людських свобод та не створюватимуть ситуацій їх свавільного обмеження. Сюди ж належать права та свободи осіб, які підозрюються чи обвинувачуються в колабораціонізмі. Попри тяжкість і небезпеку протиправного діяння, останні мають бути захищені у своїх базових права та свободах, зокрема праві на рівність перед законом, захист своїх інтересів судом, знати свої права та обов'язки, правничу допомогу, презумпцію невинуватості тощо [14];

– принцип розмежування компетенції. Згідно з тлумаченням, представленим у дисертації В. Д. Чернадчука, компетенція є законно покладеним на уповноважений суб'єкт обсягом публічних справ [15, с. 120]. Н. С. Ракша вважає: компетенція це визначений обсяг державної діяльності, покладеної на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, що він має право вирішувати в процесі практичної діяльності [16, с. 89]. У цьому контексті Ю. С. Шемшученко зауважує, що компетенція це сукупність установлених в офіційній юридичній чи неюридичній формі прав та обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу чи посадової особи приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати й контролювати їх виконання, вживати в необхідних випадках заходи відповідальності тощо [17, с. 196]. Отже, компетенція це визначені законодавством України повноваження (права та обов'язки), а також завдання і функції органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб, тобто суб'єктів публічного управління. Саме за допомогою компетенції останні розмежовані у своїй діяльності та виконують чітко поставлені завдання в певній сфері. Вкрай важливим цей аспект є в контексті протидії колабораційній діяльності;

– принцип допустимої публічності та прозорості. Так, досліджуючи принципи публічності й прозорості в діяльності органів державного управління, Н. В. Гудима пропонує визначати перший як необхідну для забезпечення їх демократизації та розвитку правила діяльності, що полягає в обов'язку цих органів забезпечити можливість вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами шляхом як безпосереднього волевиявлення, так й опосередковано. Причому принцип прозорості, продовжує цей автор, полягає у встановленні цими органами засад, що забезпечують залучення громадян та інших об'єктів управління до прийняття управлінських рішень за рахунок створення і гарантування високого рівня їх обізнаності щодо змістовного та процедурного аспектів державно-управлінської діяльності [18]. Безперечно, публічність і прозорість також характерні для діяльності суб'єктів протидії колабораціонізму, відповідно до чого вони забезпечують належне інформування населення країни про проведену роботу, а також залучення громадськості до контролю у відповідній сфері. Водночас публічність і прозорість можуть і потребують обмеження в тих випадках, коли це сприятиме притягненню осіб (або груп осіб), винних у вчиненні колабораційної діяльності;

– принцип співробітництва. Згідно з цією фундаментальною ідеєю, протидія колабораційній діяльності має відбуватись з поєднанням сил, засобів і ресурсів відповідних уповноважених суб'єктів з метою забезпечення якомога вищого рівня ефективності, а також посилення випадків попередження вказаного суспільно небезпечного явища на етапі, коли воно ще не мало негативних наслідків і не завдало шкоди.

Висновки. Отже, саме так виглядає система принципів, з огляду на які в Україні відбувається адміністративно-правове забезпечення протидії колабораційній діяльності. Перелічені вихідні засади це юридичний фундамент, на якому вибудовуються публічно-правові механізми й інститути, спрямовані на результативне попередження, профілактику та припинення досліджуваного суспільно негативного, небезпечного для держави й населення України явища.

Список використаних джерел:

1. Короткий тлумачний словник української мови уклад. Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, В. Л. Карпова та ін.; відп. ред. Л. Л. Гумецька. Київ Рад. шк., 1978. 360 с.
2. Юридичний словник за ред. Б. М. Бабія, В. М. Корецького, В. В. Цветкова. Київ: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1974. 616 с.
3. Українська радянська енциклопедія. Вид. 2-ге. Київ, т. 9. 1983. 380 с.
4. Андрушко А. В. Принцип диспозитивності цивільного процесуального права України дис. ... канд. юрид. наук 12.00.03. Київ Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2002. 201 с.
5. Гаршина О. Є. Принцип як наукова категорія. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 282–289.
6. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз автореф. дис. ... д-ра юрид. наук 12.00.07. Харків, 2011.
7. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз монографія. Харків Константа, 2019. 490 с.
8. Колодій А. М. Принципи права України монографія. Київ Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
9. Губрієнко О. М. Організаційно-правові засади державного управління галузі електроенергетики в Україні дис. ... канд. юрид. наук 12.00.07. Запоріжжя Запоріз. нац. ун-т, 2006. 248 с.
10. Державне управління навч. посіб. А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко за ред. А. Ф. Мельник. Київ Знання-Прес, 2003. 343 с.
11. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). Київ МАУП, 1988. 230 с.
12. Рябченко О. П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин монографія. за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків Вид-во ун-ту внутр. справ, 1999. 304 с.
13. Панова О. О. Принципи державного управління у сфері міграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 25–27.
14. Конституція України Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
15. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: теорія, практика та перспективи розвитку дис. ... д-ра юрид. наук 12.00.07. Київ Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. 2010. 419 с.
16. Ракша Н. С. Адміністративно-правове забезпечення права громадян на освіту дис. ... канд. юрид. наук 12.00.07. Донецьк Донец. юрид. ін-т Луганського державного університету внутрішніх справ, 2006. 202 с.
17. Юридична енциклопедія в 6 т. редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ Укр. енцикл., 2001. Т. 3 К–М. 792 с.
18. Гудима Н. В. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління 25.00.01. Київ, 2008. 21 с.

